

Samfundet S:t Erik
Stockholm

Till

Stockholms stadsbyggnadskontor
stadsbyggnadskontoret@stockholm.se

YTTRANDE

2024-02-13

Angående förnyad granskning av planförslag för Konsthallen 2 och 15, Hasselbacken 1, Djurgården, dnr 2018-00710

Samfundet S:t Eriks ståndpunkt

Samfundet tillstyrker planförslaget i den del som avser Konsthallen 2 och 15, men avstyrker den del som avser Hasselbacken 1.

Planförslaget

Det huvudsakliga syftet med planförslaget är att möjliggöra utökad byggrätt inom fastigheten Hasselbacken 1 på södra Djurgården. Byggrätten föreslås innehålla hotell, restaurang och kulturändamål, placerade i lägen för de tidigare byggnaderna Moriska paviljongen, Gubbhyllan och sekelskiftets musikpaviljong stått. Ett vidare syfte är att koppla lämpliga varsamhetsbestämmelser till fastigheten Hasselbacken 1.

Planförslaget i den förnyade granskningen är en smärre bearbetning av det tidigare granskningsförslaget, som med omedelbar justering antogs i kommunfullmäktige i juni 2022. Antagandet överklagades till mark- och miljödomstolen – bland andra av Samfundet S:t Erik – och avskrevs av domstolen i februari 2023 utan vidare handläggning. Detta efter att länsstyrelsen efter begärd granskning upphävde detaljplanen.

Jämförelse mellan det upphävda planförslaget och föreliggande förslag

Det saknas en tydlig redogörelse i planunderlaget för skillnaderna mellan granskning 1 (det upphävda planförslaget) och granskning 2 (föreliggande förslag), men noteras kan följande:

Byggnadernas fotavtryck är detsamma som tidigare medan byggrätten både ovan och under mark minskats med motsvarande cirka 30 respektive 50 procent. Detta möjliggjort av att byggnaderna ”Nya Moriska” och ”Nya Gubbhyllan” har sänkts med vardera en våning och att utställningslokalerna under mark utgått tillsammans med Nya Gubbhyllans sammanlänkade mindre utbyggnad i sydost. Vidare har Nya Gubbhyllan placerats några meter längre söderut och musikpaviljongen flyttats från sitt läge i höjd med huvudbyggnadens sydöstra hörn till en olycklig placering mitt för huvudbyggnaden.

Arkitekturprogrammet

Samfundet S:t Erik ställde sig i tidigare yttranden försiktigt positiv till en viss komplettering på platsen under förutsättning att en sådan görs varsamt, och med stor respekt för den befintliga miljöns stora värden. Men trots att planförslaget utvecklats i positiv riktning med en kraftigt reducerad byggrätt och nedjusterad höjdskala kvarstår samfundets invändningar från tidigare skrivelser (se bilagor), och har i vissa avseenden förstärkts.

Tillkommande byggnader riskerar fortfarande att skymma Hasselbackens huvudbyggnad i flera vyer från Djurgårdsvägen. I synnerhet gäller detta musikpaviljongen vars placering bryter siktlinjen mot huvudbyggnadens mittaxel, och Gubbhyllan som med den fortsatt kraftigt tilltagna volymen och skalan effektivt stänger glimtarna mot Cirkus från Djurgårdsvägen och vice versa. Däremot kan det sidoordnade läget för Moriska paviljongen framdeles eventuellt ianspråkta för en tillkommande byggnad förutsatt att denna underordnar sig befintlig bebyggelse avseende volym, höjd och gestaltning, samt anpassas till natur- och kulturvärdena på platsen.

Planunderlagets arkitekturprogram har förvisso gestaltningsmässiga kvaliteter men byggnadernas repetitiva volymer, utbredningen och formspråket saknar referenser såväl till sina föregångare som till Djurgårdens bebyggelsetradition i övrigt, vilket gör dem direkt olämpliga på platsen.

Lagstiftningen

Djurgården och Hasselbacken tillhör en av de känsligaste kulturmiljöerna i Stockholm och omfattas därmed av en rad skyddsföreskrifter och rekommendationer som i praktiken är utomordentligt starka och entydiga: tillägg ska ske med hänsyn till platsens natur- och kulturvärden. Samfundet har tidigare redogjort för lagstiftningens innehåll och varför planförslaget bör bedömas som lagstridigt, vilket fortfarande är gällande. För utförlig beskrivning se bilagda skrivelser. Men kort kan repeteras innebörden av miljöbalken 4 kap 7 § (Nationalstadsparksförordningen), vilket är det strängaste rekvisitet vad gäller åverkan inom nationalstadsparken:

Inom en nationalstadspark får ny bebyggelse och nya anläggningar komma till stånd och andra åtgärder vidtas endast om det kan ske utan intrång i parklandskap eller naturmiljö och utan att det historiska landskapets natur- och kulturvärden i övrigt skadas.

Åtgärd som innebär ett tillfälligt intrång eller en tillfällig skada i en nationalstadspark vidtas, om

1. åtgärden höjer parkens natur- och kulturvärden eller tillgodoser ett annat angeläget allmänt intresse, och
2. parken återställs så att det inte kvarstår mer än ett obetydligt intrång eller en obetydlig skada.

Det historiska landskapets natur- och kulturvärden i Nationalstadsparken får således inte utsättas för skada, vilket fastställdes redan i den regeringsproposition som föregick införandet av begreppet nationalstadspark (prop. 1994/95:3, s. 33, 49–50). I propositionen förtydligas att

Det följer av syftet med Nationalstadsparken att områdets huvudstruktur vad avser natur- och bebyggelseområden inte får ändras. Nya byggnader och anläggningar som inte behövs för att befintliga verksamheter skall kunna fungera bör därför i princip inte medges” (s. 43)”, samt ”Vid eventuell omvandling och komplettering bör särskilt uppmärksammas åtgärdernas form och skala samt att karaktären av byggnader i parkmiljö bevaras” (s 46).

Här bör understrykas att nya byggnader och anläggningar alltså inte bör medges om de inte är nödvändiga för att en befintlig verksamhet ska fungera. I detta specifika fall handlar det dessutom om delvis nya verksamheter.

Övriga beaktanden

Samfundet har i tidigare skrivelser påtalat behovet av en djupare analys av parkanläggningens historiska utveckling och nuvarande status som skulle kunna utgöra ett utökat kunskapsunderlag inför stundande markplanering. Behovet påtalas även i miljökonsekvensbeskrivningen men att döma av det reviderade planunderlaget har detta inte hörtsammats.

Samfundet S:t Eriks ståndpunkt

Samfundet S:t Erik anser att förslaget som helhet är lagstridigt och att ett genomförande skulle innebära att den grundläggande karaktären i en omistlig miljö oåterkalleligt går förlorad.

Samfundet S:t Erik avstyrker därför planförslaget i den del som avser Hasselbacken 1.

För Samfundet S:t Erik

Knut Weibull
Ordförande

Lotta von Liewen Wistrand
Adjungerad ledamot

Bilagor:

Överklagande av detaljplan för Konsthallen 15 m.fl., dnr 2018-00710, 2022-07-11

Angående granskning av detaljplaneförslag för Konsthallen 15 m.fl., dnr 2018-00710, 2022-03-28

Angående förslag till detaljplan för Konsthallen 15 m.fl., dnr 2018-00710. 2021-05-09

Samfundet S:t Erik
Stockholm

Till:

Mark- och miljödomstolen
kommunstyrelsen@stockholm.se

ÖVERKLAGANDE

2022-07-11

Överklagande av detaljplan för Konsthallen 15 m.fl. avseende utvidgning av hotell, restaurang och kultur i stadsdelen Djurgården, dnr 2018-00710

Yrkande

Samfundet S:t Erik hemställer att Mark- och miljödomstolen upphäver Stockholms stads kommunfullmäktiges beslut av den 13 juni 2022 om ett antagande av detaljplanen för Konsthallen 15 m.fl. i stadsdelen Djurgården i den del som avser fastigheten Hasselbacken 1.

Sammanfattande ståndpunkt

I samrådsskedet avstyrkte Samfundet S:t Erik detaljplaneförslaget i sin helhet avseende den del som avsåg Hasselbacken. Vår bedömning utgick bland annat från att förslaget vid ett genomförande skulle medföra stora negativa konsekvenser för den befintliga kulturmiljön och att den höga exploateringsgraden stred mot föreskrifterna för Nationalstadsparken.

Vår avstyrkan vidhölls även i granskningsskedet, trots det faktum att förslaget bearbetats i positiv riktning med en minskning av den totala byggnadsvolymen och en omplacering av ”Moriska paviljongen” längre norrut från huvudbyggnaden, motiverat av att volymer och höjder fortfarande krävde en nedjustering för att inte dominera över Hasselbackens befintliga huvudbyggnad och /eller skymma viktiga siktlinjer och samband.

Samfundets invändningar från samråd och granskning kvarstår således (se bilagor), men vi vill särskilt framhålla följande:

Förslaget strider mot föreskrifterna för Kungliga nationalstadsparken

Kungliga nationalstadsparken, Ulriksdal–Haga–Brunnsviken–Djurgården, omfattas av ett utomordentligt starkt skydd genom miljöbalken (MB) 4 kap 7 § uttryckt i att ny bebyggelse och anläggningar får ”komma till stånd och andra åtgärder vidtas endast om det kan ske utan intrång i parklandskap eller naturmiljö och utan att det historiska landskapets natur- och kulturvärden i övrigt skadas”. Detta innebär en skärpning av bestämmelsen i 1 § i och med att skaderekvisitet begränsats från ”påtaglig skada” till enbart ”skada”.

Det historiska landskapets natur- och kulturvärden i Nationalstadsparken får således inte utsättas för skada, vilket fastställdes redan i den regeringsproposition som föregick införandet av begreppet nationalstadspark (prop. 1994/95:3, s. 33, 49–50). Vidare klargörs i propositionen; ”Det följer av syftet med Nationalstadsparken att områdets huvudstruktur vad avser natur- och bebyggelseområden inte får ändras. Nya byggnader och anläggningar som inte behövs för att befintliga verksamheter skall kunna fungera bör därför i princip inte medges” (s. 43), samt ”Vid eventuell omvandling och komplettering bör särskilt uppmärksammas åtgärdernas form och skala samt att karaktären av byggnader i parkmiljö bevaras” (s 46).

Kommentarer:

- Samfundet S:t Erik uttryckte i samråd och granskning, att Hasselbacken kan tåla en viss komplettering under förutsättning att en sådan görs varsamt, och med stor respekt för den befintliga miljön. Det nu antagna planförslaget medger en tillkommande BTA av 2554 kvm ovan mark och 1776 kvm under mark, dvs totalt 4330 kvm. Det är ofrånkomligt att ett projekt av denna magnitud på denna relativt begränsade yta utgör ett intrång som kommer att medföra permanent skada på både parklandskap och kulturmiljön som helhet, och att det därmed befinner sig i direkt opposition mot skaderekvisitet.
- Planförslaget kräver enligt Samfundet S:t Erik en total omarbetning. Andelen park- och naturmark som tas i anspråk för tillkommande byggnader och för omgestaltning av värds-husparken måste begränsas kraftigt, vilket även är länsstyrelsens slutsats (2022-04-12, dnr 402-11036-2022). Grundinställningen måste vara att största möjliga hänsyn tas till platsens karaktär samt natur- och kulturhistoriska värden.
- Samfundet ställer sig frågande till hur projektet kringgått föreskriften om att nya byggnader och anläggningar inte bör medges såtillvida de inte är nödvändiga för en befintlig verksamhets fortsatta funktion. Har behovet prövats? Motiverats? Är verksamhetens överlevnad avhängig av projektets genomförande? Och i så fall på vilket sätt? Planunderlaget redovisar överhuvudtaget inte för detta avsteg från lagstiftningen.

Förslaget riskerar att påtagligt skada riksintresset

Planområdet ingår i riksintresseområdet Stockholms innerstad med Djurgården [AB115], och ska därmed enligt MB 3 kap. 6 § skyddas mot åtgärder som kan medföra påtaglig skada på natur- eller kulturmiljön. Planområdet ingår även i värdekärnan Södra Djurgården, uttryckt bland annat i Djurgårdens bebyggelse och rekreationslandskap med rötter i 1600-talets kungliga jaktpark samt nöjeslivets, samvarons och rekreationslivets byggnader och miljöer.

Kommentarer:

- Samfundet S:t Erik anser att den planerade bebyggelsen inom Hasselbacken 1 kommer att medföra intrång i såväl parklandskap som naturmiljö och följaktligen skada det historiska landskapets natur- och kulturvärden. Föreslagna nybyggnader riskerar att visuellt dominera intrycket av helhetsmiljön, i synnerhet sett från Djurgårdsvägen, och Hasselbackens huvudbyggnads centrala roll i anläggningen riskerar att gå förlorad.
- Med mera kommer ett genomförande av förslaget sin nuvarande omfattning försvaga den historiska läsbarheten och förståelsen för platsens kulturvärden och kulturhistoriska sammanhang.
- Vi ser därmed att förslaget i nuvarande utformning tangerar miljöbalkens rekvisit mot påtaglig skada, och anser att miljökonsekvensbedömningens analys avseende riksintresset är otillräcklig för en värdekärna.

Planförslaget strider mot PBL

Hasselbackens huvudbyggnad från 1920-talet är blåklassificerad av Stadsmuseet, vilket motsvarar ett synnerligen högt kulturhistoriskt värde. För en sådan byggnad ska Plan- och bygglagens (PBL) 8 kap, 13, 14 och 17 §§ tillämpas med betydelsen att byggnaden inte får förvanskas och att underhåll och ändringar ska anpassas till såväl omgivningens karaktär som byggnadens kulturhistoriska värden. Huvudbyggnadens exteriörarkitektur pekas även ut som värdefull i planarbetets kulturmiljöutredning.

Vidare ska enligt PBL 2 kap 6 § bebyggelse och byggnadsverk utformas och placeras på den avsedda marken på ett sätt som är lämpligt med hänsyn till stads- och landskapsbilden, natur- och kulturvärdena på platsen och intresset av en god helhetsverkan.

Kommentarer:

Samfundet S:t Erik bedömer med stöd i ovanstående resonemang och med hänvisning till våra tidigare yttranden, där våra synpunkter utvecklas närmare, att planförslaget strider mot såväl förvanskningförbudet och varsamhetskraven i 3 kap som kravet på hänsyn och god helhetsverkan i 2 kap 6 §.

Miljökonsekvensbeskrivningen (MKB) saknar objektivitet

I MKB för detaljplan Konsthallen 15 m.fl. (Tyréns 2022-02-25), vad gäller den del som rör Hasselbacken, uttrycks inledningsvis att ”hänsynen till natur- och kulturmiljövärden innebär att möjligheterna till nybyggnad är begränsad. Intrång i parklandskap och naturmiljö får inte ske. Nya byggnader och anläggningar ska vara väl anpassade till naturen och till befintlig bebyggelse”. Men den sammanfattande bedömningen landar i en helt annan slutsats:

- *Planförslagets påverkan på riksintresset för kulturmiljövärden bedöms medföra positiva konsekvenser i avsikten att bibehålla och utveckla Hasselbackens historiskt sett framträdande roll som anrik restaurang och nöjesetablissemang med fortsatt betydelse för Södra Djurgården. (...) Tyréns sammantagna bedömning är att detaljplane­förslagets konsekvenser för riksintresset Stockholms innerstad och Djurgården är förenliga med riksintressets uttryck och motivering för området kulturmiljövärden. (...) De tillkommande byggnaderna innebär att huvudbyggnadens dominans och solitära position omgiven av park samt platsens historiska karaktär fortfarande kan upplevas. (s. 3)*
- *Planförslagets påverkan på Kungliga nationalstadsparken bedöms medföra positiva konsekvenser i avsikten att vidmakthålla och utveckla Hasselbackens roll som utskänkningsställe och som en del av nöjesetablissemangen på Södra Djurgården. (...) Tyréns sammantagna bedömning är att detaljplane­förslagets konsekvenser på Nationalstadsparkens kulturhistoriska värden är förenliga med intentionerna i Vård- och utvecklingsplanen för Nationalstadsparken. (s. 4)*

Kommentarer:

- Det har blivit snarare regel än undantag att miljökonsekvensbeskrivningarna som ska utgöra objektiva underlag för bedömningar, kategoriskt förminskar negativa konsekvenser av olika detaljplane­förslag. Så även i Nationalstadsparken. Skaderekvisitet för Nationalstadsparken är strängt och medger inte någon form av skada, vilket mestadels lämnas utan avseende, eller åtminstone negligeras för att motivera olika ingrepp.
- Under paraplyet Upprop kulturary, sammanställdes 2021 i samverkan mellan några föreningar, bland dem Samfundet S:t Erik och Svenska byggnadsvårdföreningen, en rapport baserad på fallstudier av ett antal planärenden inom Nationalstadsparken, *Nationalstadsparken. Analys av bedömningar av påverkan på kultur- och naturmiljövärden i planprocesserna för äldre och aktuella exploateringsprojekt* (se bilaga), som samtliga landade inom samma slutsats: Miljökonsekvensbeskrivningarna används inte som det verktyg de är avsedda för, det vill säga att objektivt pröva detaljplane­förslag i förhållande till befintliga miljöer.
- Det saknas genomgående en gedigen analys och relevant koppling mellan beskrivning av påverkan och slutsatsen att åtgärden är godtagbar, och tycks främst utformade med syftet att projekten, oavsett omständigheter, ska genomföras i enlighet med de aktuella förslagen.

Slutkommentar

Staden måste förändra sitt synsätt och arbeta för att värna den unika tillgång som Nationalstadsparken de facto är. Exploateringsstrycket är högt och den kumulativa effekten av att ärende efter ärende beviljas i strid mot lagstiftningen riskerar resultera i att oersättliga värden går förlorade.

Samfundet S:t Erik hemställer att Mark- och miljödomstolen följer gällande lagstiftning och upphäver kommunfullmäktiges i Stockholms stad beslut av den 13 juni 2022 om ett antagande av detaljplanen för Konsthallen 15 m.fl. i stadsdelen Djurgården i den del som avser fastigheten Hasselbacken 1, med hänvisning till miljöbalkens bestämmelser om riksintressen (MB 3 kap 6 §) och Kungliga nationalstadsparken (MB 4 kap 7 §), samt PBL 8 kap, 13, 14 och 17 §§ och 2 kap 6 §.

För Samfundet S:t Erik

Monica Andersson
Ordförande

Susanne Ingo
Vice ordförande

Lotta von Liewen Wistrand
Adjungerad ledamot

Bilagor:

1. *Angående förslag till detaljplan för Konsthallen 15 m.fl. i stadsdelen Djurgården, S-Dp 2018-00710, 2021-05-09.*
2. *Angående granskning av detaljplaneförslag för Konsthallen 15 m.fl. i stadsdelen Djurgården, S-Dp 2018-00710, 2022-03-28.*
3. *Nationalstadsparken. Analys av bedömningar av påverkan på kultur- och naturmiljövärden i planprocesserna för äldre och aktuella exploateringsprojekt (2021).*

,

Samfundet S:t Erik
Stockholm

Till:

Stockholms stadsbyggnadskontor
stadsbyggnadskontoret@stockholm.se

YTTRANDE

2022-03-28

Angående granskning av detaljplaneförslag för Konsthallen 15 m.fl. i stadsdelen Djurgården, S-Dp 2018-00710

Sammanfattande ståndpunkt

I samrådsskedet avstyrkte Samfundet S:t Erik detaljplaneförslaget i sin helhet avseende den del som avsåg Hasselbacken. Vår bedömning utgick bland annat från att förslaget skulle medföra stor negativ påverkan på den befintliga kulturmiljön och att den höga exploateringsgraden stred mot föreskrifterna för Nationalstadsparken. I granskningens förslag har den totala byggnadsvolymer minskats och den ”Moriska paviljongen” placerats längre norrut, vilket Samfundet S:t Erik ser som positivt. Men omarbetat eller inte innehåller förslaget fortfarande grundläggande problem, vilket innebär att våra invändningar från samrådet i huvudsak kvarstår (se bilaga).

Samfundet S:t Eriks synpunkter

- Samfundet S:t Erik konstaterade i samrådet, vilket vi vidhåller, att Hasselbacken tål en viss komplettering under förutsättning att en sådan görs varsamt, och med stor respekt för den befintliga miljöns stora värden. Vi ser således positivt på att exploateringsgraden justerats med att byggnadsvolymer såsom Rotundan och systemet av länkbyggnader utgått. Det tidigare gestaltungsgreppet där byggnadsvolymernas cirkelmotiv mångfaldigades i kluster har i det omarbetade förslaget ersatts av solitära och väl avgränsade volymer som med ett mer distinkt formspråk skapar en bättre balans mellan tillskott och befintlig bebyggelse. Samfundet S:t Erik bedömer dock att de tillkommande volymerna för både nya Gubbhyllan och nya Moriska bör krympas ytterligare både till skala och fotavtryck för att tydligare underordnas huvudbyggnaden, och för att undvika att värdefulla siktlinjer i vyerna mot Hasselbacken och Cirkus från Djurgårdsvägen skymms.
- Förslaget till ny veranda för huvudbyggnaden beskrivs i arkitekturprogrammet ha till syfte att skapa ”en lätt och inbjudande front mot terrassen”. Denna målbild lyckas förslaget inte nå upp till. Verandans utformning föreges vara inspirerad av Curt Björklunds förslag till veranda från 1924 som i sin tur utgick från den ursprungliga huvudbyggnadens 1800-talsveranda ritad av Johan Fredrik Åbom. Förslagets kraftiga sockel, inglasade fasad och falsade plåttak har mycket få referenser till den ursprungliga smäckra sommarverandans öppenhet och genom-siktighet. I stället framstår den som en helt ny, sluten och tung byggnadsvolym som sträcker sig utmed hela fasadens längd. Det täta takets skuggning i kombination med reflektioner från glasfasaderna kommer att skymma betydande delar av huvudfasaden, vilket riskerar att försvaga byggnadens utpekade värdefulla karaktärsdrag. Samfundet S:t Erik anser att verandan bör omarbetas utifrån en mer säsongsbetonad användning, vilket underlättar för den lätta, smäckra och gracila verandaarkitektur förslaget förgäves försökt uppnå.

- Samfundet S:t Erik framhåller slutligen och återigen vikten av att förslaget värderas utifrån Miljöbalkens rekvisit för Nationalstadsparken (MB 4 kap 7 §) som är mycket tydligt och inte öppnar för tolkningar. Ny bebyggelse, nya anläggningar och andra åtgärder får enligt förordningen endast komma till stånd om det kan ske utan intrång i parklandskap eller naturmiljö och utan att det historiska landskapets natur- och kulturvärden i övrigt skadas. I praktiken innebära detta att möjligheten till nybyggnader är eller åtminstone ska vara mycket begränsad, samt att nya byggnader och anläggningar inte bör medges såtillvida de inte är nödvändiga för en befintlig verksamhets fortsatta funktion. Sett ur detta perspektiv, oavsett förslagets förtjänster, råder det ingen tvekan om att ett eventuellt genomförande både är förenat med intrång och permanent skada på parklandskapet och kulturmiljön som helhet. Vidare bör, såsom formulerat i förordningen, nödvändigheten av tillkommande byggnadsvolym beaktas.

Avslutande kommentar

Samfundet S:t Erik anser att planförslagets arkitekturprogram till övervägande del är ambitiöst genomfört, med välstuderade byggnadsvolym i ett uttrycksfullt formspråk. Men skalan och volymernas fotavtryck måste minskas ytterligare och i mesta möjliga mån anpassas bättre efter parkens och huvudbyggnadens förutsättningar. I föreliggande form är planförslaget oförenligt med föreskrifterna för Nationalstadsparken och strider även mot Plan- och bygglagens 2 kap 6 § samt 8 kap 13, 14 och 17 §§.

På grundval av ovan nämnda skäl och med hänvisning till tidigare framförda synpunkter, vidhåller Samfundet S:t Erik således sin ståndpunkt från samrådet och avstyrker planförslaget i sin helhet med undantag för del som berör Konsthallen 15 och 2.

För Samfundet S:t Erik

Monica Andersson
Ordförande

Sebastian Ulvsgård
Styrelseledamot

Lotta von Liewen Wistrand
Adjungerad ledamot

Bilaga:

Angående förslag till detaljplan för Konsthallen 15 m.fl. i stadsdelen Djurgården, S-Dp 2018-00710, 2021-05-09.

Samfundet S:t Erik
Stockholm

Till:

Stockholms stadsbyggnadskontor
stadsbyggnadskontoret@stockholm.se

YTTRANDE

2021-05-09

Angående förslag till detaljplan för Konsthallen 15 m.fl. i stadsdelen Djurgården, S-Dp 2018-00710

Konsthallen 15 och 2

Samfundet S:t Erik ser positivt på att fastigheten Konsthallen 15 bevaras och återställs och har heller inget att erinra mot att gränden mellan Konsthallen 15 och Konsthallen 2 överbyggs med ett sammanlänkande glastak.

Planförslaget för Hasselbacken 1

Planförslaget möjliggör en utökad bygggrätt om cirka 5 800 kvm inom fastigheten Hasselbacken 1 på södra Djurgården. Bygggrätten fördelas på flera volymer placerade i samma lägen som de tidigare byggnaderna Moriska paviljongen, musikpaviljongen och Gubbhyllan samt ovanpå 1990-talets Rotunda. Mellan Rotundan och huvudbyggnaden föreslås ett sammanbindande, väderskyddande skärmtak och mellan Rotundan och "Nya Gubbhyllan" en länkbyggnad. De nya byggnaderna ska bland annat rymma hotellverksamhet, café, utställningslokaler och spaanläggning, och förbinds med varandra och befintliga byggnader under mark.

Hasselbackens blåklassificerade huvudbyggnad från 1920-talet förses med en ny glasveranda i klassicistisk stil och den uppbyggda terrassen framför huvudbyggnaden återställs till ett utseende från tiden före 1990-talets omgestaltning. Byggnaden förses med utökade varsamhetsbestämmelser och rivningsförbud.

I planförslaget ersätts entréportalen, rekonstruerad efter förlaga från 1800-talet, med en replika av 1930-talets ljusportal. Detta har dock redan utförts.

Höjdskillnaden mellan platsen kring Bellmanseken och huvudbyggnadens entré från Hazeliusbacken ordnas med trappor och terrasseringar av marken. Terrasserna ingår inte i planområdet utan ska genomföras i samverkan mellan byggaktör och Kungliga Djurgårdsförvaltningen (KDF).

Vissa av träden såsom Bellmaneken ges skyddsbestämmelser i planen, vilket även gäller den äldre stenvuren under nuvarande parkeringsplats medan en generell bestämmelse ska skydda områdets "parkkaraktär".

Samfundet S:t Eriks synpunkter

Sammantaget anser Samfundet S:t Erik att det finns vissa kvaliteter i den föreslagna bebyggelsens omsorgsfullt bearbetade gestaltning som i egenskap av en solitär byggnad i rätt placering och med minskad volym möjligtvis hade kunnat tillföra en ny spännande årsring i områdets traditionsenligt variationsrika arkitektur. Men skalans och den höga exploateringsgraden samt det faktum att planförslaget är behäftat med ett antal grundläggande problem, gör att förslaget kräver en total omarbetning.

Skala och volymer saknar historisk förankring på platsen

- I planunderlaget används begreppet ”paviljong” synonymt med planerade nybyggnader, vilket måste betraktas som vilseledande. Paviljong syftar generellt på en mindre fristående eller kompletterande byggnadsvolym och kan inte översättas i föreslagna byggnader. Vilseledande är också att förslaget återknyter till Hasselbackens historiska byggnader med namn som Nya Moriska paviljongen och Nya Gubbhyllan, trots att nybyggnaderna till såväl formspråk som skala och utbredning helt saknar referenser till sina föregångare. Förslagets cirkelmotiv är förvisso intressant och hade som sagt eventuellt varit fungerande i en solitär byggnad i mindre skala men ter sig i föreslagna utbredning och formrepetition som en invasiv art i den historiska miljön.
- Planförslagets ambition att förlägga nybyggnaderna i samma placeringar som tidigare byggnader är ett välanvänt argument för nya tillägg på historisk mark, men metoden är nödvändigtvis inte alltid tillämplig – speciellt inte när de nya volymerna är betydligt större än sina föregångare. Viktigt att notera är också att de utpekade placeringarna har varit obebyggda under större delen av Hasselbackens långa historia. Det finns åtskilliga exempel på historiskt bebyggt parkmark i Stockholm som idag aldrig skulle komma i fråga att bebyggas med detta argument som grund. Utgångspunkten måste alltid vara den befintliga miljön vid bedömning och utformning.
- Samfundet S:t Erik har gärna sett att de tillkommande byggnadernas sammanlagda fotavtryck tydligare redovisades i planunderlaget. Men grovt räknat, utifrån befintligt underlag, upptar de föreslagna byggnadsvolymer sammantaget en byggnadsarea (BYA) som är mer än dubbelt så stor som huvudbyggnadens och mångdubbelt större än föregångarnas, Moriska paviljongen och Gubbhyllan, som planförslaget avser att ersätta. Tillsammans med byggnadshöjderna medför detta en kraftig skalförskjutning som i kombination med det nya formspråket kommer att dominera den befintliga miljön. Vidare kommer Hasselbackens huvudbyggnad sedd från Djurgårdsvägen enbart vara synlig rakt framifrån och Cirkus skymmas helt och hållet norrifrån på Djurgårdsvägen.

Analysen av trädgårds- och parkanläggningen kräver fördjupning

- Planunderlaget är relativt genomarbetat avseende byggnader men otillräckligt vad gäller analys och värdering av såväl det befintliga som det kulturhistoriska innehållet i Hasselbackens trädgårds- och parklandskap, som enbart beskrivs översiktligt eller inte alls. I kulturmiljöutredningen nämns bland annat Walter Bauers omgestaltning från 1950-talet men utan att konkretisera vari den bestod eller om eventuella spår återstår. Likaså redovisas för vissa av elementen i 1990-talets rekonstruerade 1800-talspark, såsom terrasseringarna och balustermotiven. En värdering av det sena 1900-talets åtgärder och tillägg, som i många delar var påkostade och präglade av hög ambitionsnivå, samt en bedömning av hur väl dessa överensstämmer med den historiska miljön saknas helt i underlagen.
- Samfundet S:t Erik ser även risker i den tillkommande bebyggelsens påverkan på platsens äldre trädbestånd trots tillkommande skyddsbestämmelser. I synnerhet gäller detta Bellman-eken som enligt planunderlagets illustrationer hamnar bara ett fåtal meter från Nya Gubbhyllan, vars utbredning fortsätter under marknivån.
- Inför den i planunderlaget förespeglade omgestaltningen av trädgårds- och parkanläggningen, där 1990-talets tillägg uttraderas, krävs ett utökat kunskapsunderlag med en djupare analys av parkmarkens historiska utveckling, nuvarande utformning och kulturhistoriska värden, som kan ligga till grund för den fortsatta planeringen.

Planförslaget strider mot intentionerna i rådande lagstiftning

Djurgården och Hasselbacken tillhör en av de känsligaste kulturmiljöerna i Stockholm och omfattas därmed av en rad skyddsföreskrifter och rekommendationer som i praktiken är utomordentligt starka: alla tillägg ska ske med hänsyn till platsens natur- och kulturvärden. Utifrån den aspekten torde planförslaget medföra skada på platsens historiska karaktär och kulturhistoriska värden samt strida mot uttolkningen av gällande lagstiftning.

- Planområdet ingår i kulturmiljövårdens riksintresse Stockholms innerstad med Djurgården (Miljöbalken 3 kap 6 §). Planområdet ingår i den utpekade värdekärnan *Södra Djurgården* där några av de riksintressanta uttrycken är Djurgårdens bebyggelse och rekreationslandskap med rötter i 1600-talets kungliga jaktpark, specificerat i nöjeslivets, samvarons och rekreationslivets byggnader och miljöer. Riksintressets förbud mot åtgärder som innebär påtaglig skada på kulturmiljön kan möjligtvis tillämpas på planförslaget men de värdebärande uttrycken för riksintresset är ottydligt formulerade vad gäller miljön kring Hasselbacken. Samfundet S:t Erik ser en risk i att förslaget i nuvarande form når upp till Miljöbalkens förbud mot påtaglig skada och anser att miljökonsekvensbedömningens analys avseende riksintresset är otillräcklig för en värdekärna. Ytterligare vägledning och precisering kan exempelvis hämtas i den fördjupade beskrivningen av riksintresset Stockholms innerstad med Djurgården i boken *Alla tiders Stockholm*. Där lyfts bland annat Södra Djurgårdens terräng, växtlighet och samspelet mellan natur och gles bebyggelse som ett värdefullt karaktärsdrag.
- Planområdet är beläget i Kungliga nationalstadsparken, som skyddas genom särskilda bestämmelser i Miljöbalken 4 kap 7 §. Inom parken får ny bebyggelse, nya anläggningar och andra åtgärder både av permanent och tillfällig natur vidtas endast om det kan ske utan skada på parklandskap, naturmiljön och det historiska landskapet kulturvärden. Detta förbud inom Nationalstadsparken att orsaka någon form av bestående skada är betydligt strängare än rekvisitet ”påtaglig skada” som normalt gäller för riksintressen. Det vittnar inte minst Mark- och miljödomstolens aktuella dom gällande utbyggnaden av Gröna Lund om, där domstolen bortsåg från kulturmiljövårdens riksintresse för att i stället upphäva planen med stöd av Nationalstadsparkens lagstiftning. Samfundet S:t Erik anser att föreliggande planförslag innebär motsvarande grad av permanent skada enligt bestämmelserna i förordningen.
- Hasselbackens huvudbyggnad från 1920-talet är blåklassificerad av Stadsmuseet, vilket motsvarar ett synnerligen högt kulturhistoriskt värde. För en sådan byggnad kan Plan- och bygglagens (PBL) 8 kap, 13, 14 och 17 §§ tillämpas med betydelsen att byggnaden inte får förvanskas och att underhåll och ändringar ska anpassas till såväl omgivningens karaktär som byggnadens kulturhistoriska värden. Huvudbyggnadens exteriörarkitektur pekas även ut som värdefull i planarbetets kulturmiljöutredning. Samfundet S:t Erik bedömer att förslaget till byggnad av huvudbyggnaden med en glasveranda riskerar att påverka byggnadens utpekade värden negativt och att tillbyggnadens utformning och utbredning bör studeras noggrant i det fortsatta planarbetet. Vidare ska enligt PBL 2 kap 6 § bebyggelse och byggnadsverk utformas och placeras på den avsedda marken på ett sätt som är lämpligt med hänsyn till stads- och landskapsbilden, natur- och kulturvärdena på platsen och intresset av en god helhetsverkan. Samfundet bedömer med stöd i ovanstående resonemang att planförslaget strider mot andra kapitlet i PBL.

Avslutande kommentar

Samfundet S:t Erik anser att de föreslagna byggnadsvolymer saknar förankring i den befintliga miljön både vad gäller volym, utbredning och formspråk. Den kraftiga exploateringen och skalförändringen utgör ett intrång i omgivande kulturlandskap som strider mot föreskrifterna för Nationalstadsparken och som inte heller är förenligt med kulturmiljövårdens riksintresse eller intentionerna i PBL. Samfundet S:t Erik avstyrker därför bestämt planförslaget i sin helhet med undantag för del som berör Konsthallen 15 och 2.

För Samfundet S:t Erik

Monica Andersson
Ordförande

Sebastian Ulvgård
Styrelseledamot

Lotta von Liewen Wistrand
Adjungerad ledamot